Riigihalduse ministri määruse „Hajaasustuse programm“ eelnõu seletuskiri

1. EELNÕU SISSEJUHATUS

Riigihalduse ministri määruse „Hajaasustuse programm“ eelnõu (edaspidi *eelnõu)* kehtestatakse riigieelarve seaduse § 53[1] lõike 1 alusel.

Eelnõu eesmärk on reguleerida hajaasustuse programmist (edaspidi *programm)* toetuse taotlemist, andmist, kasutamist ja tagasinõudmist. Tegevusi rahastatakse riigieelarvest regionaalarengu programmide vahenditest.

Määruse eelnõu ja seletuskirja on koostanud Rahandusministeeriumi regionaalarengu osakonna regionaalpoliitika talituse juhataja Kaire Ööbik (tel 611 3098, e-post kaire.oobik@fin.ee) ja nende juriidilist kvaliteeti on kontrollinud regionaalarengu osakonna õigusnõunikud Olivia Taluste (tel 611 3092; e-post olivia.taluste@fin.ee) ja Riina Kurgpõld (611 3776, e-post riina.kurgpold@fin.ee) ning õigusosakonna jurist Heili Jaamu (tel 611 3645; e-post heili.jaamu@fin.ee). Eelnõu keelelist kvaliteeti on kontrollinud Sirje Lilover (611 3638; e-post sirje.lilover@fin.ee).

Märkused: Eelnõu ei ole seotud ühegi praegu menetluses oleva eelnõu, Euroopa Liidu õiguse rakendamise ega Vabariigi Valitsuse tegevusprogrammiga.

Eelnõuga kehtestatakse esmakordselt programmist toetuse andmine terviktekstina riigihalduse ministri määrusega.

2. EELNÕU SISU JA VÕRDLEV ANALÜÜS

Eelnõu koosneb 5 peatükist ja 20 paragrahvist.

Peatükid jagunevad järgmiselt:

1) üldsätted;
2) toetuse andmise alused;
3) toetuse taotlemine ja nõuded taotlusele;
4) taotluste menetlemise, hindamise ja toetuslepingu sõlmimise, väljamaksmise ja aruandluse tingimused;
5) toetuse saaja, kohaliku omavalitsuse ning EASi õigused ja kohustused.

Peatükk 1. Üldsätted

Eelnõu §-ga 1 täpsustatakse programmi eesmärk, reguleerimisala ja sihtpiirkond.

Programm on suunatud kõigi Eesti maakondade hajaasustusega piirkondadele. Programmi eesmärgiks on tagada hajaasustusega maapiirkondades elavatele peredele head elutingimused ning seeläbi aidata kaasa elanike arvu püsimisele hajaasustusega maapiirkondades. Eesmärgi saavutamiseks toetatakse programmist majapidamiste veevarustussüsteemide, kanalisatsioonisüsteemide, juurdepääsuteede ning autonoomsete elektrisüsteemidega seotud tegevusi.

Eelnõu §-ga 2 täpsustatakse eelnõus kasutatavaid termineid.

Alalise elukohana käsitletakse eelnõus elukohta, kus isik veedab enamiku oma igapäevasest puhke- ja uneajast. Kodust eemal õppiva õpilase ja üliõpilase puhul loetakse alaliseks elukohaks tema leibkonna alaline elukoht. Alalise elukoha määratlemine on oluline selleks, et programmi vahendid jõuaksid sihtgrupini, milleks on maapiirkondades püsivalt elavad pered. Programmi sihtgruppi ei kuulu majapidamised, mida kasutatakse lühiajaliselt ning mis ei ole leibkonna peamine elukoht.

Hajaasustuse piirkonnana on defineeritud piirkonnad, mille hulka ei kuulu linnad asustusüksusena ja alevid, välja arvatud nende koosseisu kuuluvad saared ning rohkem kui 50 elanikuga tiheasustusalad või kompaktse asustusega alad. Seega saavad eelnõu kohaselt nõuetele vastavad isikud taotleda toetust projektidele alevikes ja külades, mis ei ole käsitletavad tiheasustusaladena. Veevarustussüsteemide puhul jäävad programmi sihtpiirkonnast välja toimiva ühisveevärgiga kaetud alad või ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni arendamise kava või planeeringu alusel ühisveevärgiga kaetavaks alaks määratud alad. Kanalisatsioonisüsteemide puhul ei toetata programmist investeeringuid piirkondades, kus on toimiv ühiskanalisatsioon või mis on ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni arendamise kava või planeeringu alusel määratud ühisveevärgiga või -kanalisatsiooniga kaetavaks alaks või mis on määratud reoveekogumisalaks. Ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni osas seatud kitsenduste eesmärk on vältida dubleerimist olemasolevate Keskkonnainvesteeringute Keskuse rakendatavate veemajanduse programmi ja veemajandustaristu arendamise meetmega.

Joogivee mõiste puhul on aluseks võetud veeseaduses kasutatav definitsioon joogivee ehk olmevee kohta.

Kasusaajana käsitletakse projektist kasu saavas majapidamises rahvastikuregistri järgselt vähemalt taotluse esitamise aasta 1. jaanuarist elavaid isikuid ning isikuid, kes on sündinud taotluse esitamise aasta jooksul. Kasusaajate määratlemine on üheks taotluste hindamise kriteeriumiks, eelistatud on projektid, mille puhul on toetus kasusaajate arvu kohta väiksem.

Majapidamisena käsitletakse elamut koos abihoonetega. Oluline on seejuures, et elamuna kasutatava hoone puhul oleks ka õiguslikult tegemist elamuks mõeldud hoonega. Elamu kasutusotstarve peab olema avalikes registrites majandus- ja taristuministri 2. juuni 2015. a määruse nr 51 „Ehitise kasutamise otstarvete loetelu“ kohaselt elamu või sellele peab olema väljastatud ehitusluba elamu ehitamiseks või enne 22. juulit 1995. a ehitatud hoonete puhul peab olema tegemist asjaõigusseaduse rakendamise seaduse tähenduses õiguslikul alusel ehitatud ehitisega, mille ettenähtud kasutusotstarve on elamu.

Toetusena käsitletakse eelnõus riigi- ja kohaliku omavalitsuse üksuse (edaspidi ka *KOV*) poolset rahalist panust projekti elluviimisel. Riigi ja KOVi toetus kokku võib moodustada maksimaalselt 67% projektile eraldatavast toetusest. Seejuures võib moodustada riigi toetus maksimaalselt 50% taotlusvoorus antavast toetusest. Üksikute projektide lõikes võib toetuse jagunemine riigi ja KOVi vahel varieeruda, ent peab olema siiski toetusotsuses (taotluse rahuldamise, taotluse osalise rahuldamise ja taotluse tingimusliku rahuldamise otsus) fikseeritud.

Täiendavalt selgitatakse paragrahvis järgmisi termineid: autonoomne elektrisüsteem, e-teenindus, juurdepääsutee, kaastaotleja, kaasfinantseering, kanalisatsioonisüsteem, kaetud tööde akt, leibkond ja veevarustussüsteem. Nende terminite selgitamise eesmärk on anda ühene selgitus eelnõus kasutatavatele terminitele ning esitada taotlejale vajalik informatsioon eelnõus terviklikuna.

Eelnõu §-s 3 on kirjeldatud programmi rakendamisel osalevate osapoolte põhised ülesanded programmi rakendamisel.

Rahandusministeeriumi ülesandeks on programmi üldine koordineerimine ning programmi riigipoolse toetusvahendite jaotuse kinnitamine riigihalduse ministri käskkirjaga kohaliku omavalitsuse üksuste lõikes.

EASi ülesanne on korraldada programmi elluviimine, sealhulgas nõustada KOVe, teostada kontrolli programmi rakendamise üle KOVides ning toetuse vahendite kasutamise sihipärasuse üle KOVide ja toetuse saajate poolt. EAS sõlmib riigipoolse toetuse ülekandmiseks KOVidega lepingud. .

KOVi ülesanne on korraldada programmi rakendamine oma territooriumil, sealhulgas teavitada taotlusvooru toimumisest, nõustada taotlejaid ja toetuse saajaid ning tagada toetuse andmine ja kasutamine vastavalt programmi reeglitele.

Peatükk 2. Toetuse andmise alused

Eelnõu § 4 täpsustab nõudeid taotlejale ja kaastaotlejale. Nii taotleja kui kaastaotlejate puhul on nõutud, et nende alaline elukoht ja ka rahvastikuregistri järgne elukoht oleks alates taotluse esitamise aasta 1. jaanuarist majapidamine, millele toetust küsitakse. Alalise elukoha tõendamise kohustus on taotlejal ning KOVil on õigus nõuda taotlejalt või toetuse saajalt täiendavaid andmeid tõendamaks, et majapidamine, millele toetust taotletakse või taotleti, on taotleja või toetuse saaja alaline elukoht alates taotluse esitamise aasta 1. jaanuarist kuni projekti perioodi lõpuni. Samuti on KOVil õigus koguda tõendamiseks täiendavaid andmeid.

Eelnõu § 5 käsitleb toetuse andmise üldpõhimõtteid ning piiranguid toetuse suurus, oma- ja kaasfinantseeringu määra ning projekti kestuse osas.

Toetust antakse juhul, kui projekti eelarves sisalduvad tegevused tagavad taotleja majapidamises nõuetekohase joogivee kättesaadavuse, elamu heitvee eelnõu § 6 lõikes 10 nimetatud nõuete kohast kanaliseerimist tagava süsteemi, aastaringselt ligipääsetava juurdepääsutee või leibkonna vajadustele vastava autonoomse elektrisüsteemi olemasolu. Programmist ei anta toetust projektidele, mis kirjeldatud tulemust ei taga. Toetuse saajal on kohustus võtta rajatud veevarustus-, kanalisatsiooni- või autonoomse elektrisüsteemi või juurdepääsutee kasutusele hiljemalt kahe aasta jooksul alates projekti lõpptähtajast ning vajadusel teostada selleks vajalikud lisatööd, sealhulgas sisetööd. Juhul, kui toetust on saadud majapidamisele, millele on taotlemise hetkel väljastatud ehitusluba elamu ehitamiseks, peab elamule hiljemalt kahe aasta jooksul alates projekti lõpptähtajast olema väljastatud kasutusluba.

Joogivee kvaliteeti ja nõuetekohasust hinnatakse Terviseameti poolt vajalikuks peetud analüüside alusel. Terviseamet otsustab, milliseid vee ohutust ja kvaliteeti määravaid analüüse tuleb taotluse ja lõpparuande esitamisel KOVile esitada. Veesüsteemi puhul, millest võetakse vett rohkem kui 10 m^3 ööpäevas, üle 50 inimesele või majandustegevuseks või avalik-õiguslikuks tegevuseks, tuleb arvesse võtta sotsiaalministri 31. juuli 2001. a määruse nr 82 „Joogivee kvaliteedi- ja kontrollinõuded ning analüüsimeetodid“ nõudeid.

Taotleja ja kaastaotleja oma- ja kaasfinantseering peab kokku moodustama vähemalt 33% projekti abikõlblikest kuludest. Riigi ja KOVi toetus kokku võib moodustada kuni 67% projekti abikõlblikest kuludest.

Maksimaalne toetus programmist ühele majapidamisele on 6500 eurot. Programmist saadud toetusena võetakse arvesse ka 5 eelneval aastal programmist saadud toetust. Juhul, kui majapidamine osaleb mitut majapidamist hõlmavas projektis, jagatakse saadud toetus arvestuslikult majapidamiste vahel võrdselt.

Näide 1. Majapidamine A on saanud 2014. aastal toetust kanalisatsioonisüsteemi valdkonnas 2000 eurot. 2016. aastal on sama majapidamine olnud kaastaotleja Majapidamine B projektis ühiselt kasutatava puurkaevu rajamiseks. Toetust puurkaevu projektile saadi 5000 eurot. 2018. aastal soovitakse ühiselt korda teha juurdepääsutee, millest programmi tingimustele vastavateks kasusaajateks on majapidamine A, majapidamine B ja majapidamine C.

Programmist saadud toetus	Majapidamine A	Majapidamine B	Majapidamine C
2014	2000 €		
2016	2500 €	2500 €	
Eelneval 5 a kokku	**4500 €**	**2500 €**	**0 €**
Võimalik 2018 taotleda	2000 €	4000 €	6500 €

Kui projektis osaleb mitu majapidamist, jagatakse toetus arvestuslikult võrdselt. Seega on ühiseks projektiks võimalik taotleda toetust kuni 3000 €, sest majapidamine A on saanud eelneva 5 aasta jooksul programmist toetust 5500€.

Juhul, kui tegemist on korterelamuga, võetakse maksimaalse toetuse summa arvestamisel majapidamise kohta majapidamistena arvesse neid leibkondi, kes vastavad § 4 lõikes 1 toodud taotleja elukoha nõuetele. Korterelamute puhul on võimalik toetust küsida 6500€ iga programmi elukoha nõuetele vastava leibkonna kohta.

Näide 2. 4 korteriga korterelamus elab 3 leibkonda, mis vastavad määruse § 4 lõikes 1 toodud taotleja elukoha nõuetele. Selle korterelamu puhul on võimalik taotleda toetust summas kuni 19 500€.

Programmist toetatakse nelja valdkonda – veevarustussüsteemid, kanalisatsioonisüsteemid, juurdepääsuteed ja autonoomsed elektrisüsteemid. Igale valdkonnale on võimalik programmist toetust taotleda üks kord, võttes arvesse ka viie varasema aasta toetust. Teistkordset toetust sama valdkonna rahastamiseks võib kuue kalendriaasta jooksul (vaadates taotluse esitamise aastat ja viit eelnevat aastat) anda juhul, kui toetuse saaja on sama valdkonna eelmise toetuse täies mahus tagastanud põhjusel, et projekti eesmärke ei olnud võimalik saavutada.

Programmist saadud toetusena tuleb arvesse võtta ka toetus, mis on saadud hajaasustuse programmist, mida on ellu viidud järgmiste käskkirjade alusel:

- regionaalministri 07.06.2013 käskkiri nr 1-4/106 „Hajaasustuse programm“;
- regionaalministri 18.03.2014 käskkiri nr 1-4/57 „Hajaasustuse programm“;
- siseministri 20.02.2015 käskkiri nr 1-3/46 „Hajaasustuse programmi 2015. a programmdokument“;
- riigihalduse ministri 17.03.2016 käskkiri nr 1.1-4/073 „Hajaasustuse programmi 2016. a programmdokument“;
- riigihalduse ministri 28.03.2017 käskkiri nr 1.1-4/052 „Hajaasustuse programmi 2017. a programmdokument“.

Lähtuvalt kohalikest vajadustest on KOVil õigus kehtestada toetuse andmisel eelistatud sihtrühmad ja toetatavate valdkondade prioriteetsus. Sel moel on KOVil võimalik suunata toetust sihtrühmadele ja tegevustele, mis vajavad kohalikul tasandil kõige enam toetust. Eelistatud sihtgruppide ja tegevuste määramisega on KOVil võimalik selgemalt toetada vastavalt kohalikule vajadusele näiteks madalama sissetulekuga taotlejaid, tervisele ohtlikku joogivett tarbivaid taotlejaid või kaitsmata või nõrgalt kaitstud põhjaveega alal ning halvas või ohustatud seisundis põhjaveekogumil elavaid taotlejaid.

Toetuse summat üldjuhul pärast taotluse osas otsuse tegemist. Erandina on võimalik suurendada toetussummat pingereas viimasena rahastatud projektil, mille osas tehti taotluse osalise rahuldamise ehk osalise rahastamise otsus. Samuti on lubatud suurendada toetuse summat juhul, kui seda tehakse üksnes KOV toetuse arvelt.

Projekti periood algab toetuslepingu sõlmimisest ning kestab toetuslepingus määratud tähtajani, mis ei või olla hilisem kui taotlusvoorule järgneva aasta 31. oktoober. See tähendab, et 2018. aasta taotlusvoorus toetust saavad projektid peavad olema ellu viidud 2019. aasta 31. oktoobriks. Erandkorras on KOVil õigus projekti lõpptähtaega pikendada kuni 6 kuud üle taotlusvooru projektide elluviimise lõpptähtaja. Rohkem kui 6 kuud üle määruses seatud tähtaja on võimalik projekti pikendada üksnes juhul, kui projekti toetatakse täies mahus kohaliku omavalitsuse poolt.

Eelnõu §-s 6 nimetatakse toetatavad valdkonnad ning nendes toetatavad tegevused. Programmist toetatakse nelja valdkonda – veevarustussüsteemid, kanalisatsioonisüsteemid, juurdepääsuteed ja autonoomsed elektrisüsteemid.

Lõikes 2 täpsustatakse nõudeid tegevuste toetamiseks lähtuvalt omandisuhetest. Taotleja peab olema majapidamise omanik, lähisugulane (vanavanem, vanem, vend, õde, laps, lapselaps) või hõimlane (abikaasa, abikaasa vanem, vend, õde, laps). Taotleja saab olla ka majapidamise valdaja, kuid sellisel juhul peab olema valduse aluseks kirjalik leping, mis kehtib vähemalt kolm aastat taotluse esitamise päevast arvates.

Lõikes 3 täpsustatakse taotlemise ja toetuse kasutamise tingimusi korterelamute puhul. Korterelamutele toetuse taotlemise puhul peab vähemalt 50% korterelamu leibkondadest vastama taotlejale esitatud nõuetele alalise ja rahvastikuregistri järgse elukoha osas. Loodavale taristule peab olema hiljem tagatud võrdsetel alustel ligipääs kõigile korterelamu elanikele.

Lõigetes 4−15 täpsustatakse taotlemise ja toetuse kasutamise tingimusi toetatavate valdkondade põhiselt. Välja tuuakse seonduvad teistes õigusaktides sisalduvad nõuded, et kogu vajalik info oleks taotlejale kättesaadav ühest kohast.

Lisaks eelnõus nimetatud õigusaktidele on kanalisatsioonisüsteemi ehitamisel soovituslik järgida Keskkonnaministeeriumi 2015. aastal koostatud "Juhendmaterjali hajaasustuse reoveekäitlussüsteemide kavandamiseks, valikuks, ehitamiseks ja hooldamiseks" (http://www.envir.ee/sites/default/files/juhend.pdf).

Lõikes 16 täpsustatakse taotlemise ja toetuse kasutamise tingimusi juhul, kui rajatav või parendatav veevarustus-, kanalisatsiooni-, autonoomne elektrisüsteem või juurdepääsutee läbib mitut kinnistut.

Eelnõu § 7 täpsustab programmi raames abikõlblikke kulusid.

Lõikes 1 sätestatakse, et abikõlblikud on ainult need kulud, mida tehakse hajaasustusega piirkonnas, mis on otseselt seotud toetatavate tegevuste elluviimisega, vajalikud projekti tulemuse saavutamiseks, ja juhul, kui tööde teostajale on seatud erinõudeid, teostatud vastavat õigust omava ettevõtja poolt. Erandina on ühisveevärgi ja -kanalisatsiooniga liitumisega seotud kulud abikõlblikud ka väljaspool hajaasustusega piirkonda, ulatuses, mis on vajalik ühenduse rajamiseks majapidamise ja sellele lähima ühisveevärgi ja ühiskanalisatsiooni liitumispunkti vahel. Erand on loodud põhjusel, et teatud juhtudel on hajaasustuses asuva majapidamise jaoks majanduslikult soodsaim lahendus nõuetekohase joogivee kättesaadavuse tagamiseks või tekkiva reovee nõuetekohaseks kanaliseerimiseks liitumine ühisveevärgi või –kanalisatsiooniga.

Lõigetes 2−5 täpsustatakse abikõlblikke kulusid toetatavate valdkondade lõikes.

Lõikes 6 sätestatakse, et üldjuhul on abikõlblikud ainult projekti perioodi jooksul tehtud kulud. Erandina võivad kulud olla järgmised kulud tehtud kuni 5 aastat enne taotluse esitamist:

- veevarustussüsteemide rajamisega kaasnevate uuringute ja projekteerimise kulud, omanikujärelevalve kulu, veevarustussüsteemide rajamisega kaasnevad lõivud ja notaritasud juhul, kui need on seotud sama projekti raames ellu viidatavate tegevustega;
- kanalisatsioonisüsteemide rajamisega kaasnevate uuringute ja projekteerimise kulud, omanikujärelevalve kulud, kanalisatsioonisüsteemide rajamisega kaasnevad lõivud ja notaritasud juhul, kui need on seotud sama projekti raames ellu viidavate tegevustega;
- juurdepääsuteede rajamisega kaasnevate uuringute, teostusjooniste ja projekteerimise kulud, omanikujärelevalve kulud, juurdepääsuteede ehitamisega kaasnevad lõivud ja notaritasud juhul, kui need on seotud sama projekti raames ellu viidavate tegevustega;
- autonoomse elektrisüsteemi rajamisega kaasnevad projekteerimise kulud, omanikujärelevalve kulud ja lõivud juhul, kui need on seotud sama projekti raames ellu viidavate tegevustega.

Vee kvaliteedi analüüside kulu võib olla tehtud kuni 2 aastat enne taotluse esitamist.

Eelnõu §-s 8 täpsustatakse mitteabikõlblikud kulud. Täpsustuste eesmärk on tuua võimalike taotlejate jaoks võimalikult selgelt esile tegevused ja kulud, millele programmist toetust ei eraldata.

Peatükk 3. Toetuse taotlemine ja nõuded taotlusele

Eelnõu § 9 käsitleb taotlusvooru väljakuulutamist. Taotlusvoor avatakse kõikides programmis osalevates KOVides samal ajal ning kõikjal üle Eesti on taotluste esitamise tähtpäev sama. Taotlusvooru avamise ja taotluste esitamise tähtpäeva kinnitab riigihalduse minister käskkirjaga ning teavitab sellest EASi ja kõiki KOVe kirjalikult. Taotlejatele jääb pärast taotlusvooru avamist taotluste esitamiseks vähemalt 2 kuud aega.

EAS avaldab taotlusvooru avamise tähtpäevaks oma veebilehel taotlusvormi koos lisadega, aruandevormid ja lepingute näidised.

KOV avaldab taotlusvooru väljakuulutamise tähtpäevaks oma veebilehel info taotlusvooru avamise ja taotluste esitamise tähtpäeva kohta, olemasolu korral KOVi poolt eelistatud sihtrühmade ja toetatavate valdkondade prioriteetsuse määratluse ning teeb kättesaadavaks

taotlus-, aruandevormid ning asjakohased juhendmaterjalid.

Võimalusel avaldab KOV info taotlusvooru kohta ka kohalikus ajalehes. KOVil on õigus kasutada ka kõiki muid teavituskanaleid, et info taotlusvooru avamisest jõuaks võimalikult laia sihtgrupini. Näiteks on võimalik maakonna KOVidel ühiselt või maakondliku omavalitsusliidu vahendusel avaldada kuulutus maakondliku levikuga ajalehes või avaldada info maakonna infoportaalis.

Eelnõu § 10 käsitleb taotluse esitamise viisi ja taotlusele esitatavaid nõudeid. Taotlus esitatakse paberil või digitaalselt. Taotlus koosneb taotlusvormist, eelarvest ning lisadest, mis sõltuvad projekti valdkonnast ja tegevustest.

Ehitusloa, ehitusteatise, keskkonnaministri 9. juuli 2015. a määruse nr 43 § 3 kohase kooskõlastuse, kaastaotlejatega sõlmitud notariaalse tähtajatu veekasutuskorra ning notariaalne kokkulepe reaalservituudi seadmiseks, kui rajatav või parendatav juurdepääsutee, veevarustus-, kanalisatsiooni- või autonoomne elektrisüsteem läbib mitut kinnistut, võib esitada ka pärast taotluse osas otsuse tegemist. Sellisel juhul langetatakse projekti osas tingimusliku rahuldamise otsus ning seatakse maksimaalselt 4 kuu pikkune tähtaeg tingimuste täitmiseks. Leping toetuse saajaga sõlmitakse pärast kõrvaltingimuste täitmist.

Taotlusvorm ning muud taotlemiseks vajalikud materjalid avaldatakse taotlusvooru avamise tähtpäevaks EASi ja KOVi veebilehel.

Peatükk 4. Taotluste menetlemise, hindamise ja toetuslepingu sõlmimise, väljamaksmise ja aruandluse tingimused

Eelnõu § 11 selgitab taotluse menetlemise ja hindamise protsessi. KOV võtab menetlusse tähtaegselt esitatud taotlused ning teostab nende osas vastavuskontrolli. Taotluse ja taotleja vastavuse kontrollimisel avastatud puuduste osas annab KOV taotlejale võimaluse puuduste kõrvaldamiseks. Tähtaeg puuduste kõrvaldamiseks on üldjuhul kümme tööpäeva. Puuduste tähtajaks kõrvaldamata jätmise korral tunnistatakse taotlus nõuetele mitte vastavaks.

Enne taotluste hindamist on hindamises osalevatel isikutel või KOVi esindajal õigus tutvuda kohapeal nõuetele vastavate taotluste majapidamiste olukorraga ja kitsaskohtadega, mida soovitakse projektiga lahendada. Majapidamiste külastamine ei ole kohustuslik, kuid on soovituslik juhtudel, kui hindajatel või KOVi esindajatel ei ole ülevaadet kitsaskoha tõsidusest või kui olukord võib olla pärast varasemat külastust oluliselt muutunud. Külastus võimaldab vältida ka ebamõistlike tehniliste lahenduste toetamist, kui ilmnevad soodsamad alternatiivid. Samuti peaks külastama majapidamisi, mille puhul tekib kahtlus, et taotlejad tegelikult ei kasuta hoonet aastaringseks elamiseks. Silmas peab pidama ka taotlejate võrdse kohtlemise põhimõtet – külatuste valikulisuse tõttu ei tohi mõni taotleja sattuda võrreldes teistega ebasoodsamasse olukorda.

Nõuetele vastavaid taotlusi hindab linna- või vallavalitsus või kohaliku omavalitsuse üksuse poolt moodustatud komisjon. Komisjoni ülesandeid võib täita ka mõni laiemate ülesannetega komisjon, nt majanduskomisjon, kui selle ülesannete seas on nimetatud ka hajaasustuse programmi taotluste hindamine.

Taotlusi hinnatakse lähtuvalt hindamisjuhendist, mille koostab EAS. Hindamisjuhend avaldatakse EASi veebilehel taotlusvooru avamise tähtpäevaks.

Taotluste menetlemise tähtaeg on üldjuhul maksimaalselt 60 tööpäeva taotluste esitamise tähtpäevast arvates kuni taotluse osas otsuse langetamiseni.

Taotluste menetlemise perioodi sisse on arvestatud ka aeg, mis kulub Rahandusministeeriumil KOVi vahelise rahajaotuse koostamiseks ja kinnitamiseks. Rahajaotuse aluseks on KOVide poolt ministeeriumile esitatav informatsioon positiivse hindamistulemusega taotluste mahu ning maksimaalse summa kohta, millega KOV on valmis programmi elluviimises jooksval aastal osalema. Tähtajast, milleks KOV peab edastama esialgsed hindamistulemused (positiivse hindamistulemusega taotluste maht ning maksimaalse toetuse summa kohta, millega KOV on valmis programmi elluviimises osalema), teavitab Rahandusministeerium KOVe kirjalikult enne taotlusvooru avamist. Otsused taotluste rahuldamise kohta teeb KOV pärast ministeeriumi poolt omavalitsuste vahelise rahajaotuse kinnitamist, kui on selgunud lõplik summa, mille ulatuses on võimalik projekte toetada.

Otsuse taotluse rahuldamise kohta langetab valla- või linnavalitsus või kui nii on kokkulepitud, siis valla- või linnavolikogu. Võimalik on langetada taotluse rahuldamise, osalise rahuldamise, tingimusliku rahuldamise või rahuldamata jätmise otsus. Tingimusliku rahuldamise otsuse korral antakse tingimuste täitmiseks aega kuni 4 kuud. Juhul, kui tingimusi tähtaegselt ei täideta, on KOVil õigus tunnistada otsus kehtetuks. Otsuse kehtetuks tunnistamine ei ole automaatne, vaid KOVil on selles küsimus kaalutlusõigus ja -kohustus.

Taotluste menetlemise indikatiivne ajagraafik:

Aeg	**Rahandusministeeriumi tegevused**	**EASi tegevused**	**KOV tegevused**	**Taotleja tegevused**
Soovitatavalt vähemalt 3 nädalat enne taotlusvooru avamist	Taotlusvooru avamise ja taotluste esitamise tähtpäeva kinnitamine, KOV esialgsete hindamistulemuste esitamise tähtpäeva teatamine			
Taotlusvooru avamise tähtpäev		Veebilehel taotlusvormi, aruandevormide ja lepingute näidiste avaldamine	Veebilehel info avaldamine eelistatud tegevuste ja sihtgruppide kohta ning taotlus-, aruandevormide ning asjakohaste juhendmaterjalide avaldamine	Võimalik alustada taotluste esitamist (voor avatud vähemalt 2 kuud)
Taotluste esitamise tähtpäev				Lõppeb taotluste esitamine
Menetlemine (25 tööpäeva)			• Taotluste vastavuskontroll • 10 tp puuduste kõrvaldamine • Külastused • Hindamine	
Menetlemine (5 tööpäeva)			Taotlusvooru esialgsete hindamistulemuste edastamine	

			ministeeriumile	
Menetlemine (10 tööpäeva)	Rahajaotuse käskkirja koostamine ja kinnitamine			
Menetlemine (20 tööpäeva)			• Otsuste tegemine taotluste rahuldamise kohta • Info esitamine EASile lepingu sõlmimiseks	
30 tööpäeva otsuse tegemisest (tingimusliku otsuse puhul kuni +4 kuud)		Lepingu sõlmimine KOVidega	• Toetuslepingute sõlmimine toetuse saajaga • Lepingu sõlmimine EASiga	Lepingu sõlmimine KOViga

Eelnõu § 12 reguleerib toetuslepingu sõlmimisega seotud küsimusi. Toetusleping sõlmitakse KOVi ja toetuse saaja vahel ning see on aluseks toetuse väljamaksmisele ja kasutamisele. KOVi soovil on võimalik sõlmida ka kolmepoolne leping toetuse saaja, ehitustööde teostaja ja KOVi vahel. Projekti periood algab toetuslepingu sõlmimisest ning enne seda on lubatud teha üksnes ettevalmistavaid töid, mis on nimetatud eelnõu § 7 lõikes 6.

Toetuslepingus märgitud projekti abikõlblikkuse perioodi on võimalik muuta, kui toetuse saaja esitab selleks avalduse KOVile enne lepingus märgitud projekti abikõlblikkuse lõpptähtaega. Uue lõpptähtaja määramisel peab KOV arvestama määruse § lõikes 11 ja §16 punktis 8 toodud nõudeid projekti perioodile. Uus lõpptähtaeg lepitakse kokku lepingu muudatusega.

Lepingu näidised avaldatakse EASi veebilehel taotlusvooru avamise tähtpäevaks.

Eelnõu § 13 reguleerib toetuse väljamaksmist ja aruandlust. Toetus makstakse üldjuhul toetuse saajale välja 10 tööpäeva jooksul alates lepingu sõlmimisest, kuid KOVil on võimalik toetusotsuses ka teisiti määrata. Kolmepoolse lepingu sõlmimisel makstakse toetus välja ehitustööde teostajale vastavalt lepingus kokkulepitavatele tingimustele.

Aruande esitab toetuse saaja hiljemalt ühe kuu jooksul pärast toetusotsuses määratud projekti lõppkuupäeva. Juhul kui projekti tegevused viiakse ellu varem, kohustub toetuse saaja esitama aruande ühe kuu jooksul pärast tegevuste lõpetamist. Selle nõude eesmärgiks vältida probleeme aruande koostamise ja kuludokumentide esitamisega, mis võivad tekkida, kui tegevuse elluviimise ja aruande koostamise vaheline periood on väga pikk.

Aruandevormid avaldatakse EASi ja KOVi veebilehel taotlusvooru avamise tähtpäevaks.

5. peatükk. Toetuse saaja, kohaliku omavalitsuse ning EASi õigused ja kohustused

Eelnõu §-d 14−19 reguleerivad toetuse saaja, KOVi ning EASi vastastikuseid õigusi ja kohustusi.

Eelnõu § 20 reguleerib riigipoolse toetuse tagasinõudmise määrasid toetuse saaja ja KOVi poolt eelnõu nõuete eiramisel.

Toetuse saajal on kohustus riigipoolne toetus osaliselt või täielikult tagastada järgmistel juhtudel:

1) ilmneb asjaolu, mille korral taotlust ei oleks rahuldatud;
2) toetuse saaja on rikkunud toetuslepingu tingimusi;
3) ilmnevad asjaolud, mille tõttu projekti läbiviimist või jätkamist ei saa pidada otstarbekaks või see on võimatu või võib osutuda võimatuks;
4) projekti teostamise ajal on toetuse saaja esitanud valeandmeid või varjanud andmeid;
5) rajatud veevarustus-, kanalisatsiooni- või autonoomset elektrisüsteemi või juurdepääsuteed ei ole võetud kasutusele ning teostatud selleks vajalikke lisatöid (sealhulgas sisetööd) hiljemalt kahe aasta jooksul alates projekti lõpptähtajast. Juhul, kui toetust on saadud majapidamisele, millele on taotlemise hetkel väljastatud ehitusluba elamu ehitamiseks, ei ole elamule hiljemalt kahe aasta jooksul alates projekti lõpptähtajast olema väljastatud kasutusluba;
6) projekti perioodi jooksul muutub toetuse saaja alaline elukoht või elukoht rahvastikuregistri andmetel, välja arvatud juhul, kui tegemist on vääramatu jõu tagajärjel tekkinud muutusega.

KOVi toetuse tagasinõudmise määrad kehtestab KOV ise ning nendes lepitakse kokku toetuslepingus. KOV sätestab toetuse saajale toetuse tagasimaksmise tähtaja, mille pikkus on maksimaalselt 1 aasta tagasinõude otsuse tegemisest.

KOVil on kohustus EASi nõudmisel tagastada EASile osaliselt või täielikult toetuse saajale antud summa ulatuses riigipoolne toetus järgmistel juhtudel:

1) toetuslepingus määratud projekti lõpptähtpäev on hilisem kui taotlusvoorule järgneva kalendriaasta 31. oktoober, välja arvatud § 16 punkti 8 alusel tehtud toetuse saajast mitteolenevatest põhjustest tulenenud erakorralise pikendamise puhul;
2) toetust on antud tegevusteks või kuludeks, mis ei ole programmist abikõlblikud;
3) toetust on antud taotlejale, kelle mittevastavus või kelle poolt esitatud taotluse mittevastavus programmi nõuetele on olnud tuvastatav;
4) toetust on antud maksimaalsest toetuse summast suuremas summas või minimaalsest oma- ja kaasfinantseerimise määrast väiksema oma- ja kaasfinantseerimise määraga;
5) toetust on antud ühele majapidamisele rohkem kui 6500 eurot (eelmist 5 kalendriaastat arvestades) või samale valdkonnale mitmendat korda;
6) toetuse summat on suurendatud pärast otsuse tegemist, välja arvatud rahastatavate projektide pingereas viimase rahastatava projekti puhul, mille kohta on tehtud taotluse osalise rahuldamise otsus, või kohaliku omavalitsuse poolse toetuse suurendamise puhul vastavalt määruse § 5 lõikele 9.

KOVile on toetuse tagasimaksmise tähtaeg üldjuhul 2 kuud. KOVi poolsete määruse tingimuste teadliku rikkumise tõttu tagasinõutud toetust ei ole KOVil õigust omakorda tagasi nõuda toetuse saajalt.

3. EELNÕU TERMINOLOOGIA

Eelnõus kasutatavad terminid on kajastatud eelnõu §-s 2.

4. EELNÕU VASTAVUS EUROOPA LIIDU ÕIGUSELE

Eelnõul ei ole Euroopa õigusega puutumust.

5. MÄÄRUSE MÕJUD

Hajaasustuse programmi rakendatakse alates 2013. aastast. Seni on programmi rakendamiseks kehtestatud toetuse andmise alused riigihalduse ministri käskkirjaga. Kuna alates 17. juulist 2017. aastal kehtima hakanud riigieelarve seaduse § 53[1] näeb ette volitusnormi riigisisese toetusprogrammi tingimuste ja korra kehtestamiseks ministri määrusega, sätestatakse nimetatud regionaaltoetuse andmise kord käskkirja asemel määrusega. Määruse alusel on võimalik jätkata programmi rakendamist.

Hajaasustuse programmi viiakse ellu Eesti regionaalarengu strateegia 2014−2020 alusel, mille tegevus „Majapidamiste tänapäeva nõuetega vastavusse viimine hajaasustatud piirkondades“ panustab meetme „Toimepiirkonna keskuste tagamaal teenuste ja elukeskkonna kohandamine hõreasustuse tingimustele“ osana eesmärgi „Toimepiirkondade terviklikkust ja konkurentsivõimet soosiv elu- ja ettevõtluskeskkond“ saavutamisse.

Programmi elluviimine on panustanud oluliselt hajaasustusega piirkondade elanike elamistingimuste parandamisse, samuti on programmil olnud positiivne mõju rahvatervise ja keskkonna aspektist – veevarustus- ja kanalisatsioonisüsteemide rajamine ja uuendamine on vähendanud tervisele ohtlikku joogivett tarbivate isikute arvu ning aidanud kaasa põhjavee seisundi kaitsmisele.

Statistikaameti andmetel puudus 2012. aastal kanalisatsioon 14% leibkondadest, 2015. aastaks oli selliseid leibkondi 11,3%. Kaevust, allikast või muust hoonevälisest allikast sai 2012. aastal joogivett 14,7% maa-asulate elanikest, 2015. aastaks oli selliseid leibkondi 11,6%, Samal ajal on suurenenud jooksva vee või kraaniga majapidamiste osakaal 85,3%-lt 88,4%-ni ning veeklosetiga majapidamiste osakaal 73,7 %-lt 77,1 %-ni. Hinnanguliselt on ajavahemikus 2012 −2015 veevarustus- ja kanalisatsioonisüsteemide osas paranenud tingimused vähemalt 5000 leibkonnal. Samas oli 2015. aastal veel vähemalt 20 000 leibkonda, kelle elamises puudus kanalisatsioon või jooksev vesi.

Hajaasustuse programmist varasemalt toetatud projektid[1]:

Valdkond	2013	2014	2015	2016	2017	KOKKU
Veevarustussüsteemid	355	564	810	714	629	2 262
Kanalisatsioonisüsteemid	304	439	768	595	686	2 024
Juurdepääsuteed	75	105	106	76	111	367

[1] 2017. aasta osas on esitatud esialgne seireinfo

Autonoomsed elektrisüsteemid	4	3	5	7	2	16

6. MÄÄRUSE RAKENDAMISEGA SEOTUD TEGEVUSED, VAJALIKUD KULUD JA MÄÄRUSE RAKENDAMISE EELDATAVAD TULUD

Määruse rakendamiseks sõlmib Rahandusministeerium halduslepingu EASiga, kelle ülesanne on korraldada programmi elluviimine. Programmi elluviimisel on oluline roll KOVidel, kes on programmi kaasarahastajad. 2016. aastast alates on KOVide võimalused programmi rahastamiseks olnud suuremad kui riigil ning nende panus toetusesse on olnud suurem kui nõutav 50%.

KOVide ülesanne on korraldada programmi rakendamine oma territooriumil, sh teavitada taotlusvooru toimumisest, nõustada taotlejaid ja toetuse saajaid ning tagada toetuse andmine ja kasutamine vastavalt programmi reeglitele.

Programmi rahastatakse Rahandusministeeriumi regionaaltoetuste eelarvest ning iga-aastane riigipoolse rahastamise summa määratakse kindlaks ministeeriumi ja EASi vahelise halduslepinguga. Eraldis riigieelarvest on programmile olnud senise rakendamise perioodi jooksul 1 200 000 eurot aastas, millele on lisandunud programmist vabanenud vahendite ning ümbersuunamiste arvelt ka täiendavaid vahendeid, tänu millele on olnud võimalik toetada projekte suuremas mahus.

Programmi rahastamine[2]	**2013**	**2014**	**2015**	**2016**	**2017**	**KOKKU**
Riigi toetus, €	991 923	1 428 330	2 063 406	1 643 672	1 803 785	7 931 116
KOV toetus, €	992 057	1 428 882	2 085 585	2 005 641	1 998 350	8 510 515
Oma- ja kaasfinantseering, €	1 058 396	1 523 616	2 242 953	1 970 034	2 102 524	8 897 524
Rahuldatud taotluste osakaal	87%	81%	54%	49%	65%	60%
Esitatud taotluste arv	719	1037	2666	2850	2193	9 465
Toetatud projektide arv	622	845	1427	1392	1428	5 714
Toetuseta projektide arv	97	192	1239	1458	765	3 751

2018. aastal eraldatakse programmi rakendamiseks 1 825 000 eurot, mis sisaldab ka EASi rakenduskulu. Seega on riigipoolne rahastamine 2018. aastal samal tasemel 2017. aastaga.

Programmi rakendamise kulud EASis kaetakse osaliselt programmi vahenditest, osaliselt EASi enda eelarvest, mida kavandatakse osana Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi valitsemisala eelarvest. KOVi kulud programmi rakendamisel katavad KOVid enda eelarvest.

Määruse rakendamisega ei kaasne täiendavaid riigieelarvelisi tulusid.

7. MÄÄRUSE JÕUSTUMINE

[2] 2013. aastal olid programmi sihtgrupiks ainult lastega pered, 2014. aastal lisandusid ka kuni 35.a puudega isikuga pered. Alates 2015 on olnud programmi sihtgrupiks kõik hajaasustuse piirkonnas elavad leibkonnad. 2017. a osas on esitatud esialgne seireinfo.

Määrus jõustub üldises korras, see tähendab kolmandal päeval pärast selle Riigi Teatajas avaldamist.

8. EELNÕU KOOSKÕLASTAMINE

Määruse eelnõu väljatöötamisse on olnud kaasatud maakondlikud omavalitsuste liidud, maakondlikud arenduskeskused, maavalitsused ja Keskkonnaministeerium, kellele eelnõu esitati mitteametlikult arvamuse avaldamiseks.

Eelnõude infosüsteemi EIS esitati kaudu eelnõu kooskõlastamiseks Keskkonnaministeeriumile, Sotsiaalministeeriumile, Eesti Linnade Liidule ja Eesti Maaomavalitsuste Liidule.

Keskkonnaministeerium, Eesti Linnade Liit ja Eesti Maaomavalitsuste Liit kooskõlastasid eelnõu vaikimisi, Sotsiaalministeerium saatis joogivee regulatsiooni puudutavad täpsustused mitteametlikult ning nendega on määruse lõppversioonis arvestatud. Eelnõu kooskõlastas märkusteta ka Maaeluministeerium. Eelnõu menetluskäik EISis on jälgitav järgmiselt lingilt: https://eelnoud.valitsus.ee/main/mount/docList/2f2059c2-38a5-4fe7-8eb4-2e695ad0bb8a.